

DOI: 10.26650/JGEOG2024-1478013

COĞRAFYA DERGİSİ
JOURNAL OF GEOGRAPHY
2024, (49)

<https://iupress.istanbul.edu.tr/en/journal/jgeography/home>

Kültürel Turizmin Etkilerine İlişkin Bir Araştırma: Tirilye Örneği

A Research on the Impacts of Cultural Tourism: The Case of Tirilye

Büşra ÇİÇEKÇİ¹ , Ayşe OKUYUCU²

¹Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü/Coğrafya Anabilim Dalı, Bilecik, Türkiye

²Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Bilecik, Türkiye

ORCID: B.Ç. 0000-0002-7909-8666; A.O. 0000-0002-4415-6520

ÖZ

Turizm endüstrisinin destinasyonlar üzerinde çok boyutlu etkileri vardır. Turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri birbiri ile karşılıklı ilişki içindedir. Bu nedenle bu çalışmada turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri konusunda yerel halkın algıları araştırılmıştır. Çalışma alanı Bursa ilinin Mudanya ilçesine bağlı bir mahalle olan Tirilye'dir. Eski bir Rum yerleşimi olan Tirilye, kültürel turizm bakımından gelişmiş bir destinasyondur. Yerel halk turizmden doğrudan etkilenen paydaş olduğundan çalışma kapsamında, yerel halkın kültürel turizmin etkileri konusundaki algılarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada karma yöntem deseni kullanılmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği ile Tirilye'de ikamet eden yerel halktan 93 kişiye anket uygulanmıştır. Ayrıca toplam 10 kişiye mülakat uygulanmıştır. Araştırmada, turizmin Tirilye'de yol açtığı etkiler konusundaki bulgular teorik ve görgül araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular ile karşılaştırılarak tartışılmıştır. Çalışmadan elde edilen başlıca sonuçlar, turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri olmak üzere üç başlık üzerinden değerlendirilmiştir. Yerel halkın olumlu ekonomik etkiler konusunda algıları yüksektir. Elde edilen bulgulara göre Tirilye'de kültürel turizm; yerel işletmelere gelir sağlamaktadır, gelir seviyesini arttırmaktadır ve ekonomiyi çeşitlendirmektedir. Sosyo-kültürel ve çevresel etkiler konusunda ise yerel halk daha nötrdür. Araştırma bulguları dikkate alınarak Tirilye'de turizm gelişimi ve planlamasına yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Turizmin etkileri, yerel halkın algıları, Tirilye

ABSTRACT

The tourism industry has a multidimensional impact on destinations. The economic, sociocultural, and environmental impacts of tourism are interrelated. Therefore, in this study, local people's perceptions about the economic, sociocultural, and environmental impacts of tourism are investigated. The study area is Tirilye, a neighborhood in the Mudanya district of Bursa province. Tirilye, an ancient Greek settlement, is a developed destination in terms of cultural tourism. Local people are stakeholders directly affected by tourism. Therefore, this study aimed to determine the perceptions of local people about the impacts of cultural tourism. A mixed method design was used in the study. A survey was conducted with 93 local people residing in Tirilye using face-to-face interviews. In addition, 10 people were interviewed. In this study, the findings on the impact of tourism in Tirilye are discussed by comparing them with the findings obtained from theoretical and empirical research. The main results obtained from the study are evaluated under three headings: economic, sociocultural, and environmental impacts of tourism. Local people have a high perception of positive economic impacts. According to the findings, cultural tourism provides income to local businesses, increases income levels and diversifies the economy in Tirilye. Local people are more neutral regarding sociocultural and environmental impacts. Based on the research findings, suggestions have been made for tourism development and planning in Tirilye.

Keywords: Tourism impact, resident perceptions, Tirilye

Submitted/Başvuru: 03.05.2024 • Revision Requested/Revizyon Talebi: 11.09.2024 • Last Revision Received/Son Revizyon: 04.11.2024 •

Accepted/Kabul: 09.12.2024

Corresponding author/Sorumlu yazar: Ayşe OKUYUCU / ayse.okuyucu@bilecik.edu.tr

Citation/Atıf: Çiçekçi, B., Okuyucu, A. (2024). A research on the impacts of cultural tourism: the case of Tirilye. *Coğrafya Dergisi*, 49, 97-111. <https://doi.org/10.26650/JGEOG2024-1478013>

EXTENDED ABSTRACT

The tourism industry has a multidimensional impact on destinations. If the tourism industry is planned correctly, it will contribute greatly to the development of the local community. The economic, sociocultural, and environmental impacts of tourism are in mutual relationships with each other. Therefore, in this study, local people's perceptions about the economic, sociocultural, and environmental impacts of tourism are investigated. The study area is Tirilye, a neighborhood in the Mudanya district of Bursa province. Tirilye, an ancient Greek settlement, is a developed destination in terms of cultural tourism. Local people are stakeholders directly affected by tourism, so this study aimed to determine the perceptions of local people about the impacts of cultural tourism. A mixed method design was used in the study. A survey was applied to 93 local people who resided in Tirilye using face-to-face interviews. Additionally, 10 interviews with local people were conducted. According to the findings, cultural tourism provides income to local businesses, increases income levels and diversifies the economy in Tirilye. In addition, women earn economic income from tourism by selling olives, olive oil, and other products. Regarding the negative economic impact, high inflation due to tourism was the highest-scoring expression in the surveys. However, qualitative interviews have emphasized the seasonal effect of tourism. Economic income from tourism decreases except during the peak season months, such as July and August. Mostly local tourists visit Tirilye. Perceptions of sociocultural impacts are low because there are not many cultural differences between visitors and locals. For example, according to the survey results, the perception averages regarding negative sociocultural effects are low, such as an increased crime rate and deterioration of family structure. Participants showed high agreement among the positive economic effects statements of tourism, such as meeting new people and cultural exchange. The same issue was also emphasized in the qualitative interviews. Another issue that stands out among the socio-cultural effects is the effect of tourism on the revival of local dishes. In Tirilye, which has a Cretan culinary culture, Cretan appetizers attract the most attention in fish restaurants and other restaurants. In the qualitative interviews, it was stated that tourism has not much impact on local handicrafts. It would be appropriate to conduct further studies on this issue. In fact, in cultural tourism destinations, products sold as souvenirs are generally related to the culture and identity of the region. In Tirilye, Cretan lace is a cultural element suitable for development as a tourist product. In addition, Tirilye is a settlement where olive cultivation has been conducted since the past. For this reason, the promotion of olive culture attracts more attention in tourism than the sale of olives and olive oil products in the region. For this purpose, a museum of olive oil history can be established in the area. Participants stated that tourism contributes to conservation and restoration activities. However, the qualitative interviews emphasized that Tirilye has many structures that have been neglected and are yet to be restored. In cultural tourism destinations, historical buildings are re-functionalized to ensure both protection and survival. For this reason, the restoration and re-functioning of buildings in Tirilye appropriate for developing tourism activities. Thus, tourists will be able to spend more time in re-functioning buildings, such as hotels and restaurants, etc. and also they will be experience this atmosphere. Local people's perceptions of the environmental impact of cultural tourism are positive. Local people stated that cultural tourism has a positive impact on the preservation of heritage buildings. However, the findings of qualitative research have confirmed that there is sea and beach pollution, an increase in structures incompatible with the landscape, crowding, and garbage problems. For this reason, planning the environmental impacts in Tirilye, which are still in their infancy, is important.

1. GİRİŞ

Günümüzde uluslararası turizm hareketliliğinde deniz-kum ve güneşe dayanan turizm türleri hakim olsa da alternatif turizm türlerinin giderek güçlendiği yapılan akademik çalışmalarda açıkça görülmektedir. Alternatif turizmde yeni turizm türleri ve kavramlar giderek artmaktadır. Alternatif turizm türleri içinde kültürel turizm en bilinen ve en hızlı gelişen turizm çeşitlerinden biridir. Kültürel turizm yaygın olarak “*kişilerin tamamen ya da kısmen bir toplumun, bölgenin, grubun ya da kuruluşun; tarihi, sanatsal, bilimsel özellikleri ya da yaşam biçimi ve miras sunumlarına motive olup bunları ziyaret etmesi*” şeklinde tanımlanmaktadır (McKercher ve Cros: 2002). Buna göre; gelenekler, dini uygulamalar, folklorik özellikler, el sanatları, tarihi binalar, arkeolojik alanlar, sit alanları, mimari özellikler, anıtsal yapılar, el sanatları, tiyatro faaliyetleri gibi kültürel unsurlar başlıca kültürel turizm çekicilikleridir. Kültürel unsurlara, yerlere, kimliklere, hikayelere, kültürel uygulama ve etkinliklere olan ilginin artması ile kültür ve miras ürünleri turizme daha fazla konu olmaya başlamıştır (Meydan Uygur ve Baykan, 2007: 36). Bu durum kültürün pek çok paydaş tarafından ekonomik gelir kapısı olarak görülmesine yol açmaktadır. Ancak, diğer turizm faaliyetlerinde olduğu gibi kültürel turizmin de kültürel alanlar, unsurlar ve buralarda yaşamakta olan topluluklar üzerinde olumlu ve olumsuz pek çok etkisi ortaya çıkmaktadır. Bir yerdeki kültürel miras yapıları, dini-kültürel uygulamalar, etkinlikler, adetler, gelenekler, ritüeller vb. yok olduğu taktirde yenilenmesi mümkün olmayan kaynaklardır. Bu nedenle kültürel turizm destinasyonlarında, turizmin yol açtığı başlıca etkilerin iyi bir şekilde anlaşılması, turizmin planlı ve sürdürülebilir gelişimi açısından önem taşımaktadır.

1.1. Literatür Değerlendirmesi

Turizmin yol açtığı etkileri inceleyen çalışmalar genellikle yerel halkın algıları üzerinden değerlendirilmektedir (Ap, 1990; Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Andereck, Valentine, Knopf ve Vogt, 2005; Zamani-Farahani ve Musa, 2012). Yerel halkın turizmin etkileri konusundaki algıları turizmin yönetimi, planlanması ve başarısında önemli bir yere sahiptir. Turizmin etkileri; ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel boyutlarda, olumlu ve olumsuz etkiler olarak ele alınmaktadır. Turizmin ekonomik olumlu etkileri içerisinde en başta; yatırım çekmesi, bölgedeki harcamaların ve istihdam olanakları artması gelmektedir (Sharpley, 2002; Timothy ve Said, 2023). Ek vergi yükü, enflasyon ve yerel hükümet borcu gibi unsurlar ise bilinen olumsuz ekonomik etkilerdir (Andereck vd., 2005, s.1057).

Turizm faaliyetleri; park ve rekreasyon alanlarının artması, kültürel tesislerin inşası, restorasyon faaliyetlerinin ve kültürel etkinliklerin artması yoluyla yerel halkın yaşam biçiminde olumlu sosyo-kültürel etkilere yol açmaktadır (Andereck vd., 2005, s. 1058). Yerel halkın kimliği ve yerel kültürün kaybolması, aile yaşamının değişmesi, geleneklerin azalması, suç oranının artması, sosyal çatışma gibi etkiler ise olumsuz sosyo-kültürel etkiler olarak değerlendirilmektedir (Andereck vd., 2005; Alamineh vd., 2023).

Turizm faaliyetlerinin olumlu çevresel etkileri arasındaki başlıca bulgular; milli parklar, müzeler vb. gibi korunan alanların artmasıdır (Rajaonson ve Tanguay, 2022, s. 3). Turizmin yol açtığı başlıca olumsuz çevresel etkiler ise; doğal ve kültürel peyzaja uygun olmayan yapıların inşası ile destinasyonun peyzaj özelliklerini yitirmesi, yapılaşma ile ormansızlaşma, toprak erozyonu ve yaban hayatı üzerinde olumsuz etkilerdir (Belsay, Korir ve Yego, 2012).

Türkiye’de kültürel turizm destinasyonlarında, turizmin yol açtığı etkilere ilişkin literatür özellikle Safranbolu, Beypazarı, Odunpazarı ve Cumalıkızık gibi kültür turizminde gelişme yakalamış yerler üzerinde yoğunlaşmıştır. Uslu ve Kiper (2006) Beypazarı ilçe merkezinde; turizmin yöresel yemeklerin canlanması, el sanatlarının gelişmesi ve geleneksel konutların restorasyonu gibi olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir. Çetin (2009) Beypazarı’nda turizmle birlikte istihdamın artması ve dışarıya olan göçün azalması yönünde etkiler olduğunu belirtmiştir. Özelçi Eceral ve Altınkaya Özmen (2009), Yerel Ekonomik Kalkınma (YEK) perspektifinde turizmin yerel ekonomiye olan etkilerini araştırmıştır. Gelir düzeyi ve refahın yükselmesi ile konut sahipliğindeki artış alanda ortaya çıkan başlıca ekonomik etkiler olmuştur. Kervankıran (2014) Beypazarı’nda turizmin toplumsal, ekonomik, çevresel etkilerini yerel halkın algıları üzerinden değerlendirmiştir. Yakın yıllarda Beypazarı’na ilişkin yapılan çalışmalarda benzer bulgulara ulaşılmıştır (Tatar ve Artmatlı Köroğlu, 2017). Ecemiş Kılıç ve Türkoğlu (2015) Safranbolu’daki tarihi yapılarda, turizm faaliyetlerinin, yapıların fiziksel korunmasına katkıda bulunduğunu belirtmişlerdir. Akova (2006) Cumalıkızık destinasyonunda turizmin etkilerini belirlemek için yaptığı anket çalışmasında, turizm henüz başlangıç evresinde olduğu için, algılanan etkiler çoğunlukla olumlu olmuştur.

Yerel halkın turizmin etkilerine yönelik algıları, farklı destinasyonlar üzerinde de araştırılmıştır. Örneğin Semenderoğlu ve Oban Çakıcıoğlu (2007) Şirince’de kültürel turizmin gelişimini, turizmin etkilerine dayandırarak ele almıştır. Gülsevil

Berber ve Sözbilen (2017) UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan Göreme Milli Parkı ve Kapadokya Kayalık Alanları'nın yoğun turizm baskısı altında olduğunu belirtmişlerdir. Bu etkileri yerel halkın algılarına göre değerlendirmişlerdir. Alaeddinoğlu ve Tekin (2020) turizmin etkilerini yerel halkın yaşam kalitesi ile ilişkili olarak Batman örneğinde değerlendirmişlerdir. Konu ile ilgili çeşitli teorik ve literatür analizi şeklinde yapılmış olan çalışmalar da bulunmaktadır (Demir, 2020; Özalın Türker, 2020).

Çalışma alanı olan ve kültürel turizm faaliyetlerinin her geçen gün yoğunlaştığı Tirilye'de turizmin etkilerine ilişkin bir literatür bulunmamaktadır. Akay Ertürk'ün (2009) yılında yaptığı çalışmada, Tirilye'de turizm imkanları değerlendirilmiştir. Bu çalışmada Tirilye'de henüz turizm faaliyetlerinin yoğunlaşmadığını, ancak Tirilye'nin kültürel turizm ve kırsal turizm yönünden potansiyeli olduğu belirlenmiştir. Tirilye, literatürde daha ziyade sahip olduğu mimari özellikle itibari ile tartışılmıştır. Akıncıtürk (2002) çalışmasında eski bir Rum yerleşimi olan Tirilye'nin farklı kültürlerden çok sayıda mimari mirasa sahip olduğunu belirtmiştir. Buradaki yapıların yeniden işlevlendirilerek, korunması ve gelecek nesillere aktarılması gerektiğini belirtmiştir. Tunçdöken (2009) Hıristiyan Rum ve Müslüman Türk halkların uzun zaman Tirilye'de birlikte yaşadığını belirterek, Tirilye'deki bu kültür alışverişinin yemek kültürü üzerindeki etkilerini incelemiştir. Acar Bilgin ve Köprülü Bağdancı (2015) ise Tirilye'deki zeytinle ilgili endüstri mirasın korunması gerektiğine dikkat çekmiştir. Tirilye hakkında yapılmış olan lisansüstü tezler ise ağırlıklı olarak şehir ve bölge

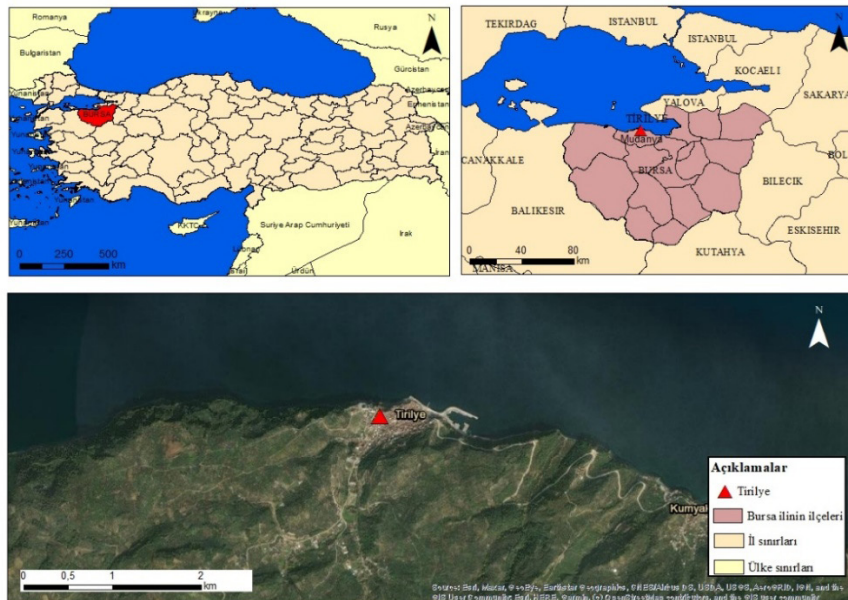
planlama, mimarlık ve sanat tarihi üzerinedir (Aksöyek, 2009; Demir, 2019; Doğan Tavas, 2021).

2. ÇALIŞMA ALANI

Çalışma alanı Bursa ilinin Mudanya ilçesine bağlı Tirilye mahallesidir (Şekil 1). Tirilye, Bursa iline 40 km, Mudanya ilçe merkezine 11 km uzaklıktadır.

Tirilye'de hüküm süren medeniyetler; Eski Yunanlılar, Frigyalılar, Lidyalılar, Persler, Makedonyalılar, Romalılar, Bizanslılar ve Osmanlı'lardır (Demir, 2019, s. 16). 1330'lu yıllara kadar bir Bizans kasabası olan Tirilye, Osmanlı Devleti yönetimine girdikten sonra Türk ve Rumların birlikte yaşadığı bir Osmanlı kasabası olmuştur (Akıncıtürk, 2022, s. 186). 1920'li yıllarda Balkan Savaşı ve Kurtuluş Savaşları nedeniyle kasabada Türklerin sayısı azalmıştır. 1923 yılında Türkiye-Yunanistan Nüfus Mübadelesi Anlaşması sonrasında ise Rumlar Tirilye'den ayrılarak Halkidikya Yarımadası'nın güneyinde Nea Triglia (Yeni Tirilye) adlı yerleşme kurmuşlardır. Tirilye'ye ise mübadele sonrasında Girit, Selanik, Usturumca, Dedeoğlu, Serez, Tikveş ve Karacaova'dan gelen Türkler iskân ettirilmiştir (Akay Ertürk, 2009, s. 8).

Tirilye hem doğal hem de kültürel çekicilikler açısından oldukça zengindir. Tirilye'deki başlıca kültürel çekicilikler arasında sivil mimarlık örneği olan geleneksel evler yer almaktadır. Üst katı çıkmalı ve bol pencereleri olan Tirilye evlerinin bodrum ya da zemin katlarında zeytin mahzenleri yer

Şekil 1. Araştırma alanının lokasyon haritası
Figure 1. Location map of the research area

almaktadır. Geçmişte ve günümüzde Tirilye halkının temel geçim kaynağı zeytincilik olduğundan, bu ekonomik faaliyet evlerin şekillenmesinde etkili olmuştur (Akgün, 1995, s. 129-133).

Tirilye'deki başlıca anıtsal yapılar; “Taş Mektep, Osmanlı Hamamı (Avlulu Hamam), Aziz Vasil Kilisesi (Yemekhane), Fatih Cami (Hagios Stephanos Kilisesi), Ioannes Theologos Pelekete Manastırı Kilisesi (Aya Yani Kilisesi), Medikion Manastırı Kilisesi (Aya Yorgi Kilisesi), Aya Sotiri Manastırı, Dündar Evi, Kemerli Kilise (Panagia Pantobasilissa)”dır. Tirilye’de bulunan Türk ve Rumların yaptığı çok sayıda tarihi çeşme de alanda çekicilik kaynağı oluşturmaktadır (Çiçekçi, 2022, s. 51-64). Tirilye’deki diğer önemli kültürel çekicilikler, endüstriyel mimari niteliğindeki yapılardır. 19. yüzyıla ait olan Zeytinyağı Fabrikası ve Marangozhane (Sabunhane/İmalathane) bu anlamda önemli yapılardandır (Akyıldız, 2016, s.133).

Tirilye, mutfak kültürü başta olmak üzere somut olmayan kültürel çekiciliklerle de tanınmaktadır. Günümüzde Tirilye’de lokantalarda şevketi bostan, kuzu etli stamnagati, kazayağı salatası vb. gibi yemeklere, çeşitli meze ve salatalara rastlamak mümkündür (Öztoğ Akay, 2012). Tirilye’de diğer somut olmayan kültürel miras çekicilikleri arasında “Girit danteli geleneği” ve her yıl temmuz ayının son haftasında “Zeytin Şenliği Festivali” vardır.

3. AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmada Tirilye’de yaşayan yerel halkın, Tirilye’deki kültürel turizm faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler konusundaki algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Çalışma alanının Tirilye mahallesi seçilmesinde, Tirilye’nin kültürel turizm çekiciliklerine sahip olması, Tirilye’nin İstanbul başta olmak üzere büyük şehirlere ve turizm pazarına yakınlığı dolayısıyla alanda kültürel turizm faaliyetlerinin yoğun biçimde gerçekleşmesi etkili olmuştur. Tanımlayıcı ve açıklayıcı özellikte olan çalışmada, karma yöntem kullanılmıştır. Karma yöntemli araştırmalar nicel ve

nitel araştırmanın zayıf yönlerini telafi etmekte ve daha fazla delil sunarak verileri güçlendirmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2014, s. 15). Bu çalışmada karma yöntem tiplerinden “açımlayıcı sıralı desen” modeli kullanılmıştır. Bu modelde öncelikle nicel veriler toplanıp çözümlenmekte, ardından nitel veriler toplanıp çözümlenmektedir (Creswell ve Plano Clark, 2014, s. 15). Nicel verilerin daha iyi yorumlanması ve veriler arasındaki ilişkilerin daha iyi açıklanabilmesi için çalışmada bu model tercih edilmiştir.

3.1. Çalışmada Kullanılan Nicel Araştırma Yöntemleri ve Süreci

Araştırmada öncelikle nicel aşama tasarlanmıştır. Veri toplama aracı olarak yerel halka uygulanan anketlerden yararlanılmıştır. Anketlerin oluşturulmasında öncelikle konuyla ilgili kapsamlı bir literatür taraması yapılmış ve ifadeler havuzu oluşturulmuştur. Çalışma anketi, farklı araştırmalarda kullanılan anketlerden yola çıkarak, birebir ifade kullanılmadan yazar tarafından oluşturulmuştur (Andereck vd., 2005; Alhasanat ve Hyasat; 2011; Okuyucu, 2011; Coşkun, 2021). Çalışmada kullanılan anket için gerekli etik kurul onayı alınmıştır.¹ Soruların anlaşılır ve konunun amacına hizmet edecek bir şekilde olmasına dikkat edilmiştir. Çalışmanın anketi beş bölümden oluşmaktadır. Yerel halka uygulanan anketin birinci ve ikinci bölümünde kapalı uçlu sorular kullanılmıştır. Anketin üçüncü, dördüncü ve beşinci bölümlerinde 5’li likert ölçeği kullanılmıştır (Tablo 1). Likert derecelendirmesi; (1) *Kesinlikle katılmıyorum*, (2) *Katılmıyorum*, (3) *Kararsızım*, (4) *Katılıyorum*, (5) *Kesinlikle katılıyorum* şeklindedir.

Çalışmanın esas amacı olan turizmin etkilerinin belirlenmesine yönelik hazırlanan 32 ifade için yapılan güvenilirlik analizi sonucunda güvenilirlik değeri (Cronbach Alpha Katsayısı) 0.848 olarak tespit edilmiştir. Bu değer kabul edilebilir değer olan 0.70’in üzerindedir (Gürbüz ve Şahin, 2015: 317). Elde edilen Cronbach Alpha değerinin 0.70’in üzerinde olması ölçeğin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

Tablo 1. Çalışmada kullanılan anketin bölümleri ve soru tipleri
Table 1. Sections and question types of the survey used in the study

Anketin Bölümleri	Toplanmak istenen veriler	Soru tipleri	Soru ve ifadelerin sayısı
1. Bölüm	Demografik bilgiler	Kapalı uçlu	8
2. Bölüm	Kültürel miras ve turizm algısı	Kapalı uçlu	8
3. Bölüm	Kültürel mirasın korunmasına yönelik algılar	5’li Likert	12
4. Bölüm	Turizmi desteklemeye yönelik tutumlar	5’li Likert	5
5. Bölüm	Turizmin etkilerine yönelik algılar	5’li Likert	32

¹ Bu çalışma için “Etik Kurul Onayı” alınmıştır.

Çalışma evrenini Tirilye’de daimî olarak ikamet eden yerel halk oluşturmaktadır. Tirilye’nin toplam nüfusu 2021 yılında 1440 kişidir (TÜİK, 2022). Evren büyüklüğü 1000 ile 2500 ve örnekleme hatasının ± 0.10 olması durumunda ($p=0.8$ ve $q=0.2$) 60 örneklem evreni temsil etmede yeterlidir (Baş, 2008: 41). Çalışma kapsamında toplam 108 kişiye anket uygulanmıştır. Uygulanan anketlerden 15’i eksik veri içerdiğinden elenmiş olup kullanılabilir anket sayısı 93 olarak belirlenmiştir. Çalışmada kolay ulaşılabılır durum örnekleme kullanılmıştır. Anketler 4 Mart ve 18 Mayıs 2022 tarihleri arasında araştırmacı tarafından, Tirilye’de yüzyüze görüşme tekniği ile uygulanmıştır. Anketler hafta içi ve hafta sonları 12.00 ve 18.00 saatleri arasında uygulanmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesinde SPSS 21 istatistik programı kullanılmıştır. Veriler betimsel istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Betimsel istatistik “bir değişkene ilişkin sayısal değerlerin toplanması, betimlenmesi ve sunulmasına olanak sağlayan sayısal istatistiksel işlemlerdir” (Büyüköztürk, 2015, s. 5). Betimsel istatistiksel analizlerde; frekans, yüzde, merkezi eğilim ölçümleri ve korelasyon katsayısı gibi teknikler yer almaktadır. Bu çalışmada istatistiksel verilerin analiz edilmesinde sıklık (frekans) dağılımı, yüzde değerleri ve tablolar şeklinde sunulmuştur. Ayrıca likert ölçekler için örneklemedeki verilerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri kullanılmış ve ilgili tablolarda sunulmuştur.

3.2. Çalışmada Kullanılan Nitel Araştırma Yöntemleri ve Süreci

Nitel aşamanın ardından, Tirilye’de turizm faaliyetlerinin etkilerinin daha iyi anlaşılabilmesi için turizmden doğrudan gelir elde eden grup olan ve çoğu esnaflardan oluşan yerel halktan 10 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formlarından yararlanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu benzer çalışmalarda yer alan sorular ve ilgili literatür taranarak oluşturulmuştur (Andereck vd., 2005; Alhasanat ve Hyasat; 2011; Okuyucu, 2011; Coşkun, 2021) (Ek 1). Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı önceden sormayı planladığı soruları içeren görüşme formu hazırlar. Bu nedenle katılımcılara anketlerden elde edilen bulgular ile paralel olacak şekilde Tirilye’de turizmin yol açtığı etkilere ilişkin sorular yöneltilmiştir. Nitel araştırmada, örneklem büyüklüğünden çok seçilen durumların bilgi yüklü olmasını gerektirir. Bu nedenle nitel araştırmalarda örneklem küçük tutulmaktadır. Amaçlı örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına olanak vermektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 118). Çalışmada

kapsamında amaçlı örneklem tekniği kullanılmıştır. Araştırma örnekleme Tirilye’de ikamet eden ve turizmden gelir elde eden paydaşların seçilmesine özen gösterilmiştir. Görüşmelerin tamamı, gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmacı tarafından 20-25 Haziran 2022 tarihleri arasında Tirilye’de gerçekleştirilmiştir. Verilerin belirli bir doygunluğa ulaştığı ve anlatıların tekrarlanmaya başladığı anlaşıldığından katılımcı sayısı olarak 10 kişi yeterli görülmüştür. Görüşmelerin süresi 30 ile 40 dakika arasında değişiklik göstermiştir. Araştırmada veri toplama süreci, COVID-19 pandemi sonrası, normalleşme süreci dönemine denk geldiğinden anketlere ve görüşmelere katılımcı bulma konusunda güçlük yaşanmıştır. Ayrıca katılımcılar izin vermediği için ses kaydı alınamamış, yapılan görüşmeler not alma yöntemiyle kaydedilmiştir.

Elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. “Bu yöntemde elde edilen veriler önceden belirlenmiş olan temalara göre özetlenir ve yorumlanır. Ayrıca görüşülen bireylerin görüşlerini yansıtmak için sık sık alıntılara yer verilir. Betimsel analizin temel amacı, elde edilen bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış olarak okuyucuya aktarmaktır. Bu nedenle elde edilen veriler sistematik olarak betimlenir, açıklanır ve yorumlanır. Neden-sonuç ilişkileri irdelenir, belirli sonuçlara ulaşılır ve ileriye yönelik tahminlerde bulunur.” (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 239-240).

Çalışma kapsamında betimsel analiz yöntemi dört aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk olarak verilerin analizi için kapsamlı bir çerçeve oluşturulmuştur. Bunun için problemin özelliği, mevcut kaynaklar ve literatür dikkate alınmıştır. Turizmin etkileri Hall ve Page’ye göre (2006) üç yönde ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel olmak üzere başlıca pozitif ve negatif etkiler olarak çerçeveselendirilmiştir. Çalışma kapsamında veriler Hall ve Page’in (2006) belirlediği bu üç temaya göre düzenlenmiştir. İkinci aşamada oluşturulan çerçeveye bağlı olarak veriler okunup, anlamlı ve mantıklı bir şekilde bir araya getirilerek düzenlenmiştir. Böylece bazı veriler dışarıda kalmış, doğrudan alıntılar yapılabılır veriler seçilmiştir. Üçüncü aşamada bulgular tanımlanmıştır. Düzenlenen veriler gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Verilerin kolay anlaşılabilir olmasına ve gereksiz tekrarlara yer vermemeye dikkat edilmiştir. Dördüncü aşama ise bulguların yorumlanması aşamasıdır. Bu aşamada bulgular alıntılarla desteklenerek anlamlandırılmış, açıklanmış ve aralarındaki çeşitli ilişkiler yorumlanmıştır.

Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirliğin sağlanması için araştırma kapsamında çeşitli hususlara dikkat edilmiştir. Nitel araştırmada geçerlik; “araştırmacının araştırdığı olguyu olduğu

biçimiyle ve olabildiğince yansız gözlemlemesi” anlamına gelmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 269). Çalışmada iç geçerliğin (veri toplama, veri analizi ve yorumlama sürecinde tutarlılık) sağlanması için verilerin anlamlı olmasına, bulguların tutarlı olmasına, ortaya çıkan kavramların anlamlı bir bütün oluşturmasına dikkat edilmiştir. Elde edilen veriler farklı veri kaynaklarından toplanmış (nicel+nitel), farklı analiz stratejileri kullanılarak teyit edilmiştir. Elde edilen bulguların daha önce oluşturulan (Hall ve Page, 2006) kavramsal çerçeve ile uyumlu olması da iç geçerliğin sağlandığını göstermektedir. Dış geçerlik ise sonuçların genellenebilirliğine ilişkindir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 271). Çalışmada dış geçerliğin sağlanması için görüşme yapılan örneklem, çalışma ortamı ve süreçler ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. Araştırma bulgularının başka araştırmalarda test edilebilecek nitelikte olması da bir diğer dış geçerlik ölçütü olarak belirlenmiştir.

İnsan davranışı hiçbir zaman durağan olmadığından nitel araştırmalarda güvenilirliğin farklı bir anlamı vardır. Araştırma sonuçlarının inandırıcılığı açısından güvenilirlik önem taşımaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 271). Çalışmanın iç güvenilirliğinin sağlanması için yarı yapılandırılmış görüşme yoluyla elde edilen veriler, bir yorum katmadan doğrudan alıntılarla verilmiştir. Böylece daha sonra yapılacak olan yorumlara temel oluşturulmuştur. Birden fazla yöntemin kullanılması yine çalışmanın iç güvenilirliği bakımından önem taşımaktadır. Karma yöntem kullanılarak (nicel+nitel) elde edilen bulgular teyit edilmiştir. Çalışmanın dış güvenilirliğinin sağlanması için araştırmacı, katılımcılara araştırma süreci ve bu süreçteki konumu hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca veri kaynağı olan bireyler, açık bir şekilde tanımlanmıştır. Böylece benzer araştırmalar için örneklem tanımlamalarının dikkate alınması sağlanmıştır.

4. BULGULAR

4.1. Nicel Bulgular

4.1.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Araştırmaya katılan yerel halkın cinsiyet, yaş, eğitim durumu vb. gibi tanımlayıcı özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

4.1.2. Yerel halkın kültürel turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları

Turizmin Tirilye’de yol açtığı olumlu ekonomik etkiler içerisinde, en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “Turizm,

Tablo 2. Katılımcıların demografik özellikleri
Table 2. Demographic characteristics of participants

Değişkenler	Frekans (N)	Yüzde (%)
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	47	40.9
Erkek	61	53.0
<i>Yaş</i>		
18-24	6	5.2
25-34	17	14.8
35-44	23	20.0
45-54	27	23.5
55-64	20	17.4
65 yaş ve üzeri	15	13.0
<i>Medeni durumu</i>		
Evli	66	57.4
Bekar	42	36.5
<i>Eğitim Durumu</i>		
Okur-yazar değil	8	7.0
İlkokul	22	19.1
İlköğretim	21	18.3
Lise	25	21.7
Ön Lisans	17	14.8
Lisans	15	13.0
Lisansüstü	-	-
<i>Meslek</i>		
Memur	4	3.5
Özel sektörde çalışan	17	14.8
Çiftçi-İşçi	16	13.9
Esnaf-Ticaret	18	15.7
Ev hanımı	15	13.0
Emekli	25	21.7
Öğrenci	10	8.7
Diğer	3	2.6
<i>Aylık gelir</i>		
2000-3000 TL	26	22.6
3001-5000 TL	39	33.9
5001-8000 TL	33	28.7
8001 veya üzeri TL	10	8.7
<i>Tirilye’de yaşama süresi</i>		
3-5 yıl	6	5.2
5-10 yıl	17	14.8
11-20 yıl	25	21.7
21-30 yıl	28	24.3
30 yıl ve üzeri	32	27.8

yerel toplum ve küçük işletmelere ekonomik kazanç sağlar” ($\bar{X}=4.60$) ifadesidir. Bununla birlikte katılımcılar turizmin; “yerel halkın yaşam standartlarını yükselttiği, gelir seviyesini arttırdığı, turizmin ekonomiyi çeşitlendirdiği ve turizmin yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturduğu” ifadelerine 1-5 puan aralığında ortalama 4 puan üzerinde “Katılıyorum” şeklinde puan vermişlerdir (Tablo 3). Turizmin Tirilye’de yol açtığı olumsuz ekonomik etkiler içinde en yüksek katılım sağlanan ifade “Ürün ve hizmet fiyatları turizmden dolayı artmaktadır” ifadesi ($\bar{X}=4.26$) olmuştur. Turizmin yarattığı enflasyona ilişkin olan bu bulgu literatür ile uyumludur (Andereck vd. 2005).

Tablo 3. Katılımcıların turizmin ekonomik etkilerine yönelik algıları
Table 3. Participants' perceptions of the economic impacts of tourism

İfadeler	Ortalama ($\bar{X}$)	Standart Sapma (Ss)
<i>Olumlu ekonomik etkiler</i>		
Turizm, yerel toplum ve küçük işletmelere ekonomik kazanç sağlar	4.60	.595
Turizm yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmektedir	4.17	1.14
Turizm yerel halka gelir getiren fırsatlar sunarak gelir seviyesini artırır	4.09	1.22
Turizm yerel ekonomiyi çeşitlendirmektedir	4.09	1.26
Turizm yerel ürünler için yeni pazarlar oluşturur	4.00	1.41
Turizm yerel halk için çok sayıda istihdam olanağı sunmaktadır	3.23	1.53
Turizmle birlikte yöreye olan yatırımlar artmıştır	2.61	1.60
<i>Olumsuz ekonomik etkiler</i>		
Ürün ve hizmet fiyatları turizmden dolayı artmaktadır	4.26	1.11
Turizm gayrimenkullerin değerini ve arsa fiyatlarını arttırmaktadır	3.15	1.56
Turizmden dolayı konut fiyatları artış göstermektedir	2.78	1.65

4.1.3. Yerel halkın kültürel turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları

Tirilye'de turizm faaliyetlerinin yol açtığı olumlu sosyo-kültürel etkiler arasında en yüksek ortalama puana sahip olan ifade; “*Turizm diğer şehir ve ülkelerden turistlerle tanışma onların kültürlerini anlamak için bir deneyim sunmaktadır* ($\bar{X}=4.80$)” ifadesi olmuştur. Bununla birlikte yerel halk, turizmin yol açtığı diğer olumlu sosyo-kültürel etkilere de yüksek düzeyde katılım sağlamıştır (Tablo 4). Turizmin hoşgörü ortamı yaratması, yöresel yemekleri canlandırması, alandaki etkinliklerin artmasına katkı sağlamasına ilişkin bulgular, diğer araştırmalardan elde edilen bulgularla uyumludur (Uslu ve Kiper, 2006). “*Turizmle birlikte el sanatları yeniden canlanmıştır*” ifadesi ise en düşük ortalama puana sahiptir ($\bar{X}=2.44$). Pek çok kültürel turizm destinasyonunda turizmin el sanatları üzerinde olumlu etkileri olduğu doğrulanmıştır (Uslu ve Kiper, 2006, Özelçi Eceral ve Altınkaya Özmen, 2009). Ancak yapılan araştırmada Tirilye'de turizmin el sanatlarının geliştirilmesi ve yaşatılması üzerinde henüz yeterince etki sağlamadığı görülmüştür.

Araştırmada, yerel halkın turizmin olumsuz sosyo-kültürel etkileri konusunda algı ortalamalarının düşük olduğu görülmüştür (Tablo 4). Turizmin yol açtığı olumsuz sosyo-kültürel etkiler genellikle gözle görülür olmadığından yerel halk tarafından daha geç hissedilmektedir. Elde edilen bu bulgu literatür ile uyumludur (Avcıkurt, 2009, s. 96).

Tablo 4. Katılımcıların turizmin sosyo-kültürel etkilerine yönelik algıları**Table 4.** Participants' perceptions of the socio-cultural impacts of tourism

İfadeler	Ortalama ($\bar{X}$)	Standart Sapma (Ss)
<i>Olumlu sosyo-kültürel etkiler</i>		
Turizm diğer şehir ve ülkelerden turistlerle tanışma onların kültürlerini anlamak için bir deneyim sunmaktadır	4.80	0.43
Turizm, kültürlerarası anlayış ve hoşgörüye katkıda bulunur	4.73	0.66
Turizm, alanın kültürel kimliği üzerinde olumlu etki sağlar	4.68	0.61
Turizmle birlikte yöresel yemekler yeniden hatırlanmıştır	4.22	1.21
Turizm alandaki kültürel aktiviteleri teşvik eder	3.79	1.45
Turizmle birlikte el sanatları yeniden canlanmıştır	2.44	1.63
<i>Olumsuz sosyo-kültürel etkiler</i>		
Turizm, alanda suç oranını artırmaktadır	2.78	1.59
Yerel halk turizm destinasyonu bölgesinde yaşamaktan zarar görmektedir	1.81	1.07
Turizm gençler üzerinde olumsuz etkilere yol açmaktadır	1.80	1.37
Turizm aile yaşamını olumsuz etkilemektedir	1.79	1.07

4.1.4. Yerel halkın kültürel turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları

Tirilye'de turizme bağlı kullanımın giderek artması alandaki olumlu ve olumsuz çevresel etkileri tetiklemektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre olumlu çevresel etkiler arasında, “*Turizmle birlikte çevresel farkındalık artmıştır*” ($\bar{X}=3.75$) ifadesi en yüksek ortalama puana sahiptir. Elde edilen bulgu literatür ile uyumludur (Kervankıran, 2014; Alaeddinoğlu ve Tekin, 2020). Tablo 5'teki ortalamaya değerlere bakıldığında Tirilye'de turizmin *park ve rekreasyon olanaklarını arttırdığı* ($\bar{X}=2.89$), *altyapı çalışmalarını arttırdığı* ($\bar{X}=2.53$) ve *kamu olanaklarının arttığı* ($\bar{X}=2.33$) yönündeki ifadelerle katılım oldukça düşük düzeyde kalmıştır.

Turizmin Tirilye'de yol açtığı olumsuz çevresel etkiler konusunda yerel halkın görüşlerine bakıldığında, en yüksek ortalama değere sahip olan ifade “*Turizm trafik sorununu arttırmaktadır*” ($\bar{X}=2.89$), en düşük ortalama değere sahip olan ifade “*Turizmle birlikte çevreye uyumsuz yapılar artmıştır*” ($\bar{X}=2.06$) olmuştur. Tablo 5'teki ortalama değerlerde görüldüğü gibi, yerel halkın Tirilye'deki turizm faaliyetlerinin yol açtığı olumsuz çevresel etkiler konusundaki algı ortalamaları düşüktür. Bu durum Tirilye'deki turizm faaliyetlerinin henüz gününbirlik yapılması, turizmin yöre halkının kontrolünde olması ve yerel halkın turizmden gelir elde ediyor olması ile ilişkilidir.

Tablo 5. Katılımcıların turizmin çevresel etkilerine yönelik algıları
Table 5. Participants' perceptions of the environmental impacts of tourism

İfadeler	Ortalama ($\bar{X}$)	Standart Sapma (Ss)
<i>Olumlu çevresel etkiler</i>		
Turizmle birlikte çevresel farkındalık artmıştır	3.75	1.32
Turizm daha fazla park ve rekreasyon alanları sunmaktadır	2.89	1.61
Turizm yol, kanalizasyon vb. alt yapı çalışmalarını arttırmıştır	2.53	1.66
Turizmden dolayı yollar ve kamu olanakları en yüksek standartlarda tutulmaktadır.	2.33	1.41
<i>Olumsuz çevresel etkiler</i>		
Turizm trafik sorununu arttırmaktadır	2.89	1.61
Alan turizmden dolayı aşırı kalabalıktır	2.69	1.50
Turizm, çevresel kirlilik ve gürültü kirliliğini arttırmaktadır	2.14	1.31
Turistik tesisler çevreyi kirliletmektedir	2.14	1.31
Turizmle birlikte çevreye uyumsuz yapılar artmıştır	2.06	1.37

Tablo 6. Katılımcıların demografik özellikleri
Table 6. Demographic characteristics of participants

Katılımcı Sıra No	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek
K1	Erkek	23	Lise	Garson
K2	Erkek	45	İlköğretim	Turizm İşletmecisi
K3	Kadın	41	İlkokul	Turizm İşletmecisi
K4	Erkek	47	İlkokul	Yerel esnaf
K5	Erkek	58	Lisans	Turizm İşletmecisi
K6	Kadın	47	Lisans	Yerel esnaf
K7	Erkek	44	Lise	Çiftçi
K8	Kadın	34	Lisans	Yerel esnaf
K9	Erkek	54	İlköğretim	Esnaf
K10	Kadın	39	Lisans	Turizm çalışanı

4.2. Nitel Bulgular

Bu bölümde, anketlerden elde edilen bulgularla, nitel bulgular karşılaştırma yapılarak değerlendirilmiştir.

4.2.1. Katılımcıların demografik özellikleri

Araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ilişkin tanımlayıcı bilgiler Tablo 6'da verilmiştir. Katılımcılar, K1-K10 şeklinde kodlanmıştır.

Hall ve Page'in (2006) belirlediği temalara göre ve arazi çalışmaları sonrası elde edilen veriler doğrultusunda nitel veriler üç temaya göre düzenlenmiştir (Tablo 7). Tüm kodlar olumlu ve olumsuz etkilere göre, doğrudan alıntılama ile devam eden başlıklar altında açıklanarak yorumlanmıştır.

4.2.2. Yerel halkın Tirilye'de kültürel turizmin ekonomik etkilerine ilişkin görüşleri

Anketlerden elde edilen bulgulara göre yerel halk turizmin olumlu ekonomik etkisi olarak en fazla, "turizmden ekonomik kazanç sağlanması, turizmin yaşam standartlarını yükseltmesi, gelir seviyesinin artması ve yerel ürünler için pazar oluşması" ifadelerine önem atfetmiştir (Tablo 3). Nitel görüşmelerde katılımcılar turizm sayesinde "kazanç sağladıklarını, kadınların kendi el emeği ürünlerini satarak gelir elde etmeye başladıklarını ve turizm hizmeti sağlayan işletmelerin sayıca artış gösterdiğini" belirtmişlerdir. Bu durum, elde edilen bulguların nicel araştırmayı destekleyecek nitelikte olduğunu göstermektedir.

K3: "Turizm Tirilye'nin can damarı, tabiki olumlu etkileri oldu. Turizmle birlikte burası canlılık kazandı ve insanların gelirlerinde iyileşme oldu."

K4: "Tirilye önceki yıllarda iş imkanlarının kısıtlı olması nedeniyle çok göç vermiş olan bir yerleşim. Özellikle genç kesim iş bulmak için dışarıya gitti. Zaten o zamanlar turizm bu kadar gelişmiş değildi. Şuan turizm bizim en büyük gelir kaynağımız."

K6: "Gelirimiz arttı haliyle, alanda turizm hizmeti sağlayan kafe ve restoran gibi işletmeler sayıca artmaya başladı. Bildiğiniz

Tablo 7. Nitel veriler için oluşturulan tema ve kodlar
Table 7. Themes and codes prepared for qualitative data

Kapsayıcı temalar	Açıklayıcı kodlar
Ekonomik etkiler	Yerel halkın Tirilye'de kültürel turizmin ekonomik etkilerine ilişkin görüşleri
Sosyo-kültürel etkiler	Yerel halkın Tirilye'de kültürel turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri Yerel halkın Tirilye'de kültürel turizmin çevresel etkilerine ilişkin görüşleri
Çevresel etkiler	- Turizmin doğal çevreye etkileri - Turizmin kültürel çevreye etkileri

üzere Tirilye zeytiniyle ünlüdür, alanda çok sayıda zeytin ve zeytinyağı satışı yapan dükkanlar mevcut, kargo ile gönderim dahi yapılıyor.”

K7: “Ekonomik yapıda iyileşmeler oldu. Biz de bu sayede gelir elde eder olduk.”

K8: “Küçük çaplı da olsa iş imkanları genişledi. Üstelik bayanlara da iş imkanı doğdu. Yaptıkları el emeği ürünleri olan zeytin, zeytinyağı, turşu ve reçeli tezgahlarda satışa sunmaya başladılar.”

K9: “Burdaki herkes için gelir getirdiğini söyleyemem çünkü burada herkes turizm sektöründe yer almıyor. Ama bizim açımızdan tabiki olumlu yönde etki sağladı.”

Çalışma kapsamında uygulanan anketlerde, Tirilye’de turizmin yol açtığı başlıca olumsuz ekonomik etki olarak “ürün ve hizmet fiyatlarındaki artış ile gayrimenkullerin ve arsa fiyatlarının artması” olmuştur (Tablo 3). Yapılan görüşmelerde, Tirilye’de yaşayan yerel halka, turizmin Tirilye’de yol açtığı olumsuz ekonomik neler olduğu sorulmuştur. Bu konuda katılımcılar en çok “turizmin sezonluk olması” konusunu vurgulamıştır.

K3: “Turizm burada mevsimsel olarak canlılık gösteriyor. Dolayısıyla da kazancımızın durgun olduğu zamanlar da oluyor. Ben uzunca bir süredir bu sektörün içerisindeyim. Bu memnuniyet duygusu biraz da karşılıklı oluyor. Misafirlerimizin memnuniyeti bizim en büyük önceliğimiz, onlar memnun olunca biz de memnun oluyoruz.”

K5: “Artı yönleri fazla fakat kış aylarında burası durgun oluyor. O yüzden pek gelir sağlayamıyoruz. Havalarda iyileştiğinde gelirlerimiz de yükseliyor haliyle. Tirilye’nin hareketliliğinde turizmin etkisi büyük. Burdaki çoğu işletme turizm sayesinde gelirini elde ediyor.”

K8: “Tirilye özellikle Temmuz-Ağustos aylarında oldukça yoğun. Bu durum bizim iş yerimize olumlu bir şekilde yansıyor. Genel olarak turizmden memnunuz. Fakat kış aylarında ister istemez durgunluk oluyor.”

4.2.3. Yerel halkın Tirilye’de kültürel turizmin sosyo-kültürel etkilerine ilişkin görüşleri

Tirilye’de turizmin olumlu sosyo-kültürel etkileri kapsamında, anketlerde en çok “yeni insanlarla tanışma” ve

“kültürlerarası anlayış ve hoşgörünün gelişmesi” ifadelerine önem atfetmiştir (Tablo 4). Yapılan görüşmelerde de, katılımcılar en çok yeni insanlarla tanışmak ve selamlaşmak gibi deneyimleri vurgulamışlardır.

K3: “Size en mutlu olduğum anımı anlatayım. Buraya fotoğraf çekinmek için düğün sezonunda birçok gelin ve damat geliyor. Bundan 5-6 yıl önce bir çift dükkanımın önünde fotoğraf çektiymiş. Yakın zamanda çocuklarıyla birlikte geldiler. Burada çekti oldukları fotoğrafı gösterdiler. Böyle bir geri dönüş almak beni çok mutlu etmişti.”

K5: “Bazı müşteriler ürünlerimin fotoğrafını çekiyor, reklam yapıyor, bu sayede başkaları da görmüş oluyor. Toplumumuzdan bu desteği görüyor olmak güzel.”

K6: “Müşterilerimin her gelişinde selam vermeden dönmemeleri, işletmemizi başkalarına da tavsiye etmeleri beni mutlu ediyor.”

K8: “İşletme sektöründe olduğum için her gün yeni insanlarla tanışıyorum. Onlarla sohbet etmeyi seviyorum. Burasının insanı zaten gelen misafiri para kaynağı olarak görmez yardımcı olur, bilgilendirir iyi ağırlar. Sıcak bir ortam vardır Tirilye’de.”

Anketlerde Tirilye’de “Turizmle birlikte yöresel yemekler yeniden hatırlanmıştır” en fazla önem atfedilen ifadelerden olmuştur (Tablo 4). Nitel araştırmadan elde edilen bulgular da bu durumu desteklemektedir. Katılımcılar ayrıca turizmin “kadın yaşamı” üzerindeki olumlu etkilerini de ifadelerinde vurgulamışlardır.

K3: “Tirilye zeytincilikte bir marka olduğu zeytinciliğin geliştirilmesi lazım. Gençler de bu konuda bilinçlendirilmeli ve bu konuda seminerler verilmelidir. Böylece burada zeytinciliğin de devamlılığı sağlanacaktır.”

K6: “Tirilye Girit kökenli bir yerleşim olduğundan, Girit mutfağının esinletilerini hala görebilirsiniz. Zeytinyağı ot içerikli yemekler, mezeler ve diğer ev yemekleri gibi pek çok şeyde.. Turizmde kültürümüzün daha fazla ön plana çıkabilmesi için de daha fazla tanıtım şart bence.”

K8: “Küçük çaplı da olsa iş imkanları arttı. Üstelik bayanlara da iş imkanı doğdu. Yaptıkları el emeği ürünleri olan zeytin, zeytinyağı, turşu ve reçeli tezgahlarda satışa sunmaya başladılar.”

4.2.4. Yerel halkın Tirilye’de kültürel turizmin çevresel etkilerine ilişkin görüşleri

Çalışma kapsamında turizmin Tirilye’de yol açtığı çevresel etkiler, görüşmelerden elde edilen bulgulara göre “*Turizmin doğal çevreye etkileri*” ve “*Turizmin kültürel çevreye etkileri*” olmak üzere iki kategoride değerlendirilmiştir.

4.2.4.1. Turizmin doğal çevreye etkilerine ilişkin görüşler

Tirilye sahip olduğu deniz, plaj ve tarihi yapılar ile doğal ve kırsal peyzaj değeri yüksek bir destinasyondur. Anketlerden elde edilen bulgulara göre, Tirilye’de kültürel turizmin olumlu ve olumsuz çevresel etkileri konusundaki algı ortalamaları düşük çıkmıştır (Tablo 5). Ancak yapılan görüşmelerde katılımcılar; Tirilye’de; kalabalık, görüntü kirliliği ve sahildeki çöp sorunu gibi hususları vurgulamışlardır:

K1: “*Yazın hafta sonları neredeyse buradaki nüfus on bini bulduğu oluyor. Dolayısıyla alan kalabalıklaşıyor. Çevresel sorunlar artabiliyor. Bunun da en temel çözümü her bireyin duyarlı olmasıdır. Turizmin çevre sorunlarını artırdığını söyleyebilirim. Plaj şişelerle dolu. Şöyle söyleyeyim buraya kamp yapmaya geliyorlar; çöplerini toplamadan gidiyorlar. Bunlar hep bir sorun oluşturuyor.*”

K3: “*Çevre sorunları konusunda burdaki önemli bir problem, evler denizi görsün diye evlerin üstlerine tente ekleyip kapalı alanlar oluşturmalarıdır. Böylece binaların görselliği de bozuluyor. Bu da resmen görüntü kirliliği.*”

K3: “*Burası turistik bir yerleşim olduğu için tercih edilen bir yer. Ama doğallığın bozulup ileri yıllarda turizme kurban gidebilme ihtimalinin olması beni endişelendiriyor. Çünkü, burada çok uzun geçmişe sahip pek çok yapı var. Bu yapıların yanına beton binaların eklenmesi tarihi dokuyu bozar. Bunun çözümü de bu konuda bir takım önlemlerin alınmasıdır.*”

K8: “*Sahili oldukça kirli mesela, yerlerde çöplere de rastlıyorum toplumumuz bu konuda biraz daha dikkatli olmalı.*”

K9: “*Hafta sonları yoğunluğa bağlı gürültü ve çevre kirliliği mevcut. Hafta sonlarında oluşan araç yoğunluğu için otopark sorunu çözülmeli. Ayrıca şu dar sokaklardan araç geçişi yasaklanmalı. İnsanlar rahatça yürüyemiyor.*”

4.2.4.2. Turizmin kültürel çevreye etkilerine ilişkin görüşler

Araştırmanın nicel kısmından elde edilen bulgulara göre; katılımcılar en çok; “*Turizm tarihi binaların korunmasına katkı sağlamıştır ($\bar{X}=4.78$)*” ifadesine önem atfetmiştir (Tablo 5). Katılımcılar gerçekleştirilen görüşmelerde tarihi binaların korunduğunu ve restore edildiğini doğrulamaktadır. Ancak nitel görüşmelerden elde edilen bulgulara göre, tarihi binaların korunması ve yenilenmesi konusunda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu görülmüştür. Katılımcılar bu konudaki görüşlerini aşağıdaki şekilde ifade etmektedir:

K1: “*Burası birinci derece sit alanı Tirilye’nin simgesi olan tarihi mekanlarının restore edilmesi lazım. Sonuçta bu yapılar hepimizin geçmişi ve geleceğidir. Her sokağında tarihi bir yapı karşılar sizi bu yapıların bazıları özel mülkiyete ait olduğu için hala restore edilmeyi bekliyorlar. Belediyemiz bu konuda çalışmalar yapıyor. Taş mektep restorasyonu yeni tamamlandı mesela. Zaten tüm ihtişamıyla göze çarpıyordu.*”

K3: “*Bu konuda yerli halk, işletmeciler ve idareciler iş birliği içinde olmalıdırlar. Paydaşlar birbirinin fikrini alıp ortak bir düşünceye ulaşmalıdır. Ancak bu şekilde tam koruma sağlanabilir. Fakat bunun burada sağlandığını söyleyemem.*”

K4: “*Nereden baksanız burdaki evlerin yaşı 150-200 yıllık var. Bu yapıların bazıları onarıldı bazıları ise zamana yenik düştü, bazıları yıkıldı yıkılacak gibi duruyorlar. Uzunca bir tarihin izlerine rastlanan bu yapıların biraz ilgi ve bakıma ihtiyacı var doğrusu.*”

K5: “*Eski bir Rum yerleşimi olduğu için alanda çok sayıda kilise mevcut, ayrıca asırlık tarihi evler, anıt ağaçlar, tarihi çeşmeler bulunmakta. Ama görüldüğü üzere koruma anlamıyla sağlanmış değil, bakımsız yapılar hemen göze çarpıyor. Kültürel miraslarımızın korunmasını sağlayacak bizleriz. O yüzden herkesin bu bilinci taşıması gerektiğini düşünüyorum.*”

K7: “*Korunan yapılar var ve hala korunmayı bekleyen yapılar da var. Bu konuda yapılması gereken tabiki restorasyon. Fakat bunun gerçekleşmesi için de belirli bir bütçeye ihtiyaç var. Biz de isteriz burası daha düzenli ve bakımlı hale gelsin. Ama sonuç ortada..*”

K10: “*Restorasyon büyük önem arz ediyor. Tirilye eski bir yerleşim olduğu için bakıma muhtaç bina çoğunlukta. Umarım en kısa sürede bu onarım sağlanır.*”

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Turizm ve rekreasyon amaçlı kaynak yönetiminde; turizmin etkilerinin ortaya konması, destinasyonun planlanması ve yönetilmesinde için önemli bir araçtır (Hall ve Page, 2006, s. 179). Turizmin etkilerine ilişkin incelemelerde tüm etkilerin bütüncül bir bakış açısı ile değerlendirilmesi önem taşımaktadır. Bu nedenle bu çalışmada Tirilye’de yaşayan yerel halkın, Tirilye’deki kültürel turizm faaliyetleri sonucunda ortaya çıkan ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkiler konusundaki algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Yerel halk, turizm gelişmesinde önemli bir aktördür. Çünkü yerel halkın menfaatleri turizmi etkilemektedir ve turizmle ilgili alınan politik kararlar da yerel halkı etkilemektedir (Muganda vd., 2013, s. 55). Bu nedenle bu çalışmada turizmin etkileri, yerel halkın algıları üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada veriler yerel halka uygulanan anket ve görüşmelerden elde edilmiştir.

Çalışmadan elde edilen başlıca sonuçlar turizmin; ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel etkileri olmak üzere üç başlık üzerinden değerlendirilmiştir. Yerel halkın turizmin olumlu ekonomik etkilerine ilişkin algı ortalamalarının yüksek olduğu görülmüştür. Yerel halk turizmin gelir yarattığını, ekonomiyi çeşitlendirdiğini ve mevcut tarımsal ürünleri için pazar yarattığı ifadelerine yüksek katılım göstermiştir (Tablo 3). Olumlu ekonomik etkilere ilişkin nitel görüşmelerden de benzer bulgular elde edilmiştir. Katılımcılar; turizm sayesinde kazanç sağladıklarını, kadınların da kendi el emeği ürünlerini satarak gelir elde etmeye başladıklarını ve turizm hizmeti sağlayan işletmelerin sayıca artış gösterdiğini belirtmişlerdir. Olumlu ekonomik etkilere ilişkin elde edilen bu bulgular önceki birçok çalışma ile uyumludur (Haralambopoulos ve Pizam, 1996; Zamani-Farahani ve Musa, 2012; Chuang, 2011). Tirilye’de turizmin olumsuz ekonomik etkileri arasında ise ürün, hizmet ve gayrimenkullerin fiyatlarındaki artışlara ilişkin ifadeler daha yüksek katılım gösterilmiştir (Tablo 3). Bu bulgu diğer bazı turizm destinasyonlarında yaygın olan enflasyon, artan arazi ve konut fiyatları, turizm işindeki mevsimsellik sorunu vb. gibi turizmin olumsuz ekonomik etkiler ile örtüşmektedir (Lee vd., 2018; Liu ve Li, 2018). Yapılan görüşmelerde ise en çok vurgulanan olumsuz ekonomik etki; istihdamın mevsimsel olmasıdır.

Turizmin sosyo-kültürel etkileri konusunda; ankete katılan yerel halk, kültürel turizmin Tirilye’de kültürel bir deneyim sunduğu, kültürel hoşgörü ve anlayışa yol açtığı, turizmin kültürel kimliğin gelişmesine olumlu etki ettiği ve turizmin yöresel yemeklerin yeniden canlanmasına katkı sağladığı

yönündeki ifadelerine yüksek katılım göstermişlerdir (Tablo 4). Turizmin Tirilye’de yol açtığı sosyo-kültürel etkiler konusunda elde edilen bulgular literatür ile uyumludur (Alhasanat ve Hyasat, 2011; Kervankıran, 2014; Gülsevil Berber ve Sözbilen, 2017). Ev sahibi toplum ile ziyaretçiler arasında kültürel geçmişin aynı olması, ev sahibi toplumun yaşanan sosyo-kültürel sorunları önemsiz olarak algılamasına yol açabilmektedir (Weaver ve Lawton, 2001). Nitekim anketlerde elde edilen bulgulara göre suç oranının artması vs. gibi olumsuz sosyo-kültürel etkiler konusundaki algılar düşük çıkmıştır (Tablo 4).

Anketlerden elde edilen bulgulara göre, Tirilye’de turizmin yol açtığı çevresel etkiler konusunda yerel halkın algı ortalamaları düşük düzeyde çıkmıştır (Tablo 5). Ancak yapılan nitel görüşmelerde, katılımcılar bu konuda daha detaylı bilgi vermiştir. Katılımcılar tarihi binaların korunduğunu fakat restorasyon çalışmalarının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Görüşmelerde; sahildeki kirlilik, hafta sonu yoğunluğu, görüntü kirliliği vurgulanan diğer hususlar olmuştur.

Çalışmadan elde edilen elde edilen bulgular bize Tirilye’de turizm faaliyetlerinin henüz butik düzeyde ve yerel halkın kontrolünde olduğunu göstermektedir. Yerel halk ürettiği zeytin, zeytin yağı vb. gibi ürünlerini turizmde pazarlamakta ve gelen turistlerle etkileşime girmekten keyif almaktadır. Ancak turizmin çevrenin korunmasına çok fazla katkı yapmadığı görülmektedir. Tirilye’deki turizm faaliyetlerinin planlı ve sürdürülebilir olması için; turistler ve yerel halkın resmi yollarla ya da televizyon, dergi ve broşürler gibi gayri resmî yollarla bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır. Turizmin alanda geliştirilmesi konusunda yerel halkın doğrudan katılımı arttırılmalıdır. Başta ekonomik etkiler konusunda olumlu algılamalara sahip olan yerel halk, turizmin yol açabileceği diğer olumsuz etkiler konusunda yeterince farkındalığa sahip değildir. Yerel halkın öncelikle tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerin korunması konusunda bilinçlenmesi sağlanmalıdır. Kaynakların yönetilmesi bakış açısına göre, turizmin etkileri planlama sürecinde dikkate alınmalıdır. Böylece turizmden elde edilen faydalar arttırılmalı ve turizmin yarattığı sorunlar minimize edilmelidir. Genel planlama politikasında önemli olan; ev sahibi toplumun turizmi anlaması, karar verme sürecine katılması ve turizm endüstrisinden fayda sağlaması için toplumsal katılım arttırılmasıdır.

Bunlara ilave olarak kültürel turizm destinasyonu olan Tirilye’de turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için aşağıdaki hususlara dikkat edilmesi yerinde olacaktır:

- Turistler tarihsel olarak otantik atmosferleri tercih etme eğilimindedir. Bu nedenle alandaki koruma ve restorasyon çalışmalarında bu hususa dikkat edilmelidir. Tarihi binalar, oteller, restoranlar, alışveriş alanları ve sokak düzeni tarihi peyzajla uyumlu geliştirilmelidir.

- “Tirilye’de önemli bir kültürel üretim biçimi olan zeytinciliğin, üretimden tüketime kadar olan süreci müzeler, festivaller vb. yollarla turizme daha fazla entegre edilerek koruma ve sürdürülebilirliğin sağlanması önem taşımaktadır.

- Alandaki hafta sonu kalabalığı ve bunun yarattığı kirlilik, çöpler, gürültü vb. gibi etkiler kontrol altına alınmalıdır

- “Yerli gibi yaşama” birçok Avrupa şehrinde yaygınlaşmaya başlamıştır. Ziyaretçiler tarihi binaları kiralarak o atmosferi deneyimlemektedir. Tarihi binalarda yer alan konutların kiralanması ise paylaşım ekonomisi² uygulamaları yolu ile (AirBnb ve Couchsurfing gibi) gerçekleştirilmektedir. Bu uygulamalar yoluyla bireyler otellere kıyasla daha uygun fiyatlarla konaklama olanağı sağlamaktadır. Bu sayede Tirilye’deki mevcut konut stokunun hem korunması hem de ekonomik getirisi artacaktır.

- Çoğu zaman kirlilik insanlar tarafından bilinçli algılanmamaktadır. Bu durum anketlerden elde edilen verilerle doğrulanmaktadır. Ancak nitel görüşmeler bize alanda belli bir düzeyde kirlilik olduğunu göstermiştir. Eğer kirlilik düzeyi artarsa Tirilye’de kentsel yaşanabilirlik zarar görecektir ve yöresel atmosfer bu durumdan olumsuz etkilenecektir. Bu nedenle kirlilik konusu sürekli izlenmeli ve kontrol altında tutulmalıdır.

Sonuç olarak çalışmada elde edilen bulgular, Tirilye’de yaşayan yerel halkın kültürel turizmin etkilerine yönelik algılarının anlaşılmasına katkı sağlamıştır. Tirilye’de yaşayan yerel halk, alandaki tarihi-kültürel ve doğal yapıya ilişkin önemli bilgi birikimine sahiptir. Yerel halk, alandaki turizm planlamasına teorik ve pratik olarak katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle, çalışma yerel halkın algıları literatürüne katkıda bulunmaktadır.

Ek 1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Soruları³

1) Sizce alana gelen ziyaretçilerin Tirilye’yi tercih etme nedenleri nelerdir?

2) Sizce Tirilye’de turizmin gelişmesinin olumlu ekonomik etkileri nelerdir?

3) Sizce Tirilye’de turizmin gelişmesinin olumsuz ekonomik etkileri nelerdir?

4) Sizce turizm Tirilye’nin sosyo-kültürel yapısında ne gibi olumlu etkilerde bulunmaktadır?

5) Sizce turizm Tirilye’nin sosyo-kültürel yapısına ne gibi olumsuz etkilerde bulunmaktadır?

6) Alanda gözlemlemiş olduğunuz turizme bağlı gelişen başlıca çevresel sorunlar nelerdir?

7) Tirilye’de kültürel miras varlıkları korunmuş mudur? Sizce koruma ne şekilde sağlanabilir?

8) Tirilye’deki turizm faaliyetlerinden memnun musunuz?

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Yazar Katkıları: Çalışma Konsepti/Tasarım- A.O.; Veri Toplama- B.Ç.; Veri Analizi/Yorumlama- A.O., B.Ç.; Yazı Taslağı- A.O.; İçeriğin Eleştirel İncelemesi- A.O., B.Ç.; Son Onay ve Sorumluluk- A.O., B.Ç.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması beyan etmemişlerdir.

Finansal Destek: Yazarlar finansal destek beyan etmemişlerdir.

Peer Review: Externally peer-reviewed.

Author Contributions: Conception/Design of Study- A.O.; Data Acquisition- B.Ç.; Data Analysis/Interpretation- A.O., B.Ç.; Drafting Manuscript- A.O.; Critical Revision of Manuscript- A.O., B.Ç.; Final Approval and Accountability- A.O., B.Ç.

Conflict of Interest: Authors declared no conflict of interest.

Financial Disclosure: Authors declared no financial support.

KAYNAKLAR

Acar Bilgin, E ve Köprülü Bağbancı, Ö. (2015). 19. Yüzyıl endüstri mirası örneği olarak Tirilye’de bir zeytinyağı fabrikası. *Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (13), 145-166. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubaked/issue/57268/810035>

² “Paylaşım ekonomisinin, bireylerin turizm faaliyetlerine katılabilmek için otellere kıyasla daha uygun fiyatlarla konaklama fırsatı yakalayabildiği fırsatlarla dolu bir sistem olduğu söylenebilir. Bu yönüyle her bütçeden birey için turizme katılım olanağı sunulabilmektedir.” (Dülgaroglu ve Tür, 2023, s. 176). Airbnb ve Couchsurfing uygulamaları da bu paylaşım ekonomisinin önde gelen sistemlerindedir.

³ Nitel araştırmalar doğası gereği esnek bir tutuma sahiptir. Görüşme yapılan grupların eğitim düzeyi vs. gibi özellikler nedeniyle sorulacak soruların sıralaması ve ifade biçimleri görüşmeler esnasında farklılık göstermiştir.

- Akay Ertürk, S. (2009). Zeytinbağı (Trilye)'nda turizm imkânları. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, 19, 1-27. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/pub/iucografya/issue/25047/264424>
- Akgün, B. (1995). *Zeytinbağı (Trilye)'ndaki eski sivil mimarlık örneklerinin belgelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akıncıtürk, N. (2002). Trilye Beldesi'ndeki tarihi yapılar ve Taş Mektep'in yapısal bozulmalarının incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 7(1), 185-192. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/202906>
- Akova, O. (2006). Yerel halkın turizmin etkilerini algılamalarına ve tutumlarına yönelik bir araştırma. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(2), 77-109. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/17882>
- Aksöyek, S. (2009). Zeytinbağı (Tirilye); Kemerli (Panagia Pantobasilissa) kilise. (Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akyıldız, G. (2016). *Mudanya Zeytinbağı'nın Güncel Koruma Sorunlarının İrdelenerek Koruma Önerilerinin Belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Alaeddinoğlu, F. ve Tekin, M. K. (2020). Turizmin ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel açıdan yerel halkın yaşam kalitesine etkileri: Batman örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 29(2), 243-257. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ecd/issue/58525/808576>
- Alamineh, G. A., Hussein, J. W., Endaweke, Y. & Taddesse, B. (2023). The local communities' perceptions on the social impact of tourism and its implication for sustainable development in Amhara regional state. *Heliyon*, 9(6), 1-17. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e17088>
- Alhasanat, S. A. & Hyasat, A.S. (2011). Sociocultural impacts of tourism on the local community in Petra, Jordan. *Jordan Journal of Social Sciences*, 4(1), 114-158. Retrieved from: <https://archives.ju.edu.jo/index.php/jjss/article/view/2255/5204>
- Andereck K.L., Valentine K.M., Knopf R.C. & Vogt C.A. (2005). Residents perceptions of community tourism impacts. *Annals of Tourism Research*, 32(4), 1056-1076. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2005.03.001>
- Ap, J. (1990). Residents' Perception on The Social Impacts of Tourism. *Annals of Tourism Research*, 17(4), 610-16. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(90\)90032-M](https://doi.org/10.1016/0160-7383(90)90032-M)
- Avcıkurt, C. (2009). *Turizm sosyolojisi genel ve yapısal yaklaşım* (3. bs). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Baş, T. (2008). *Anket nasıl hazırlanır, nasıl uygulanır, nasıl değerlendirilir?* (5. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Belsoy, J., Korir, J., & Yego, J. (2012). Environmental impacts of tourism in protected areas. *Journal of Environment and Earth Science*, 2(10), 64-67. Retrieved from <https://www.iiste.org/Journals/index.php/JEES/article/view/3298/3344>
- Büyüköztürk, Ş. (2015). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Chuang, S.T. (2011). Resident attitudes toward rural tourism in Taiwan: a Comparative Viewpoint. *International Journal of Tourism Research*. 15:152-170. <https://doi.org/10.1002/jtr.1861>
- Coşkun, R. (2021). *Kentsel kültürel mirasın korunması ve turizmle ilişkisi: Eskişehir Odunpazarı örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Creswell, J.W., Plano Clark, V.L. (2014). *Karma yöntem araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*. (Y. Dede, S.B. Demir, Çev.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çakıcıoğlu Oban (2017). Yerel Halkın Ulubey'in Turizm Potansiyeli'ne İlişkin Algısı, Ulubey ve Yakın Çevresinin Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, ISBN: 978-975-441-496-7, 2017.
- Çetin, T. (2009). Beypazarı'nda turist-yerli halk etkileşimi ve turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, IX(1), 15-32. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/406389>
- Çiçekçi, B. (2022). *Kültürel mirasın korunması ve sürdürülebilirliği konusunda bir araştırma: Tirilye (Mudanya) örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Demir, E. (2020). Turizmin sosyo-kültürel etkileri üzerine bir inceleme. *Antalya Bilim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 62-77. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1165247>
- Demir, M. (2019). *Tirilye Eski pazar Caddesi Koruma Önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan Tavas, Ö. (2021). *Construction technique of traditional Tirilye houses*. (Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dülgeroğlu, O. ve Tür, E. (2023). Airbnb üzerine yapılan çalışmaların bibliyometrik profili. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 13 (1): 175-191. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3068201>
- Ecemiş Kılıç, S. ve Türkoğlu, G. (2015). Geleneksel yapılarda konaklama amaçlı fonksiyon değişiklikleri: Safranbolu Eski Çarşı Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, 24(1), 39-56. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/56977>
- Gülsevil Belber, B. ve Sözbilen, G. (2017). Yerel halk gözüyle turistik talebin kültürel mirasa etkisi: Kapadokya örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 59: 439-457. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7102>
- Gürbüz, S. ve Şahin, F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri felsefe-yöntem-analiz* (2.bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Hall, C. M. & Page, S.J. (2006). *The geography of tourism and recreation environment, place and space*. London and New York: Routledge.
- Haralambopoulos, N., Pizam, A. (1996). Perceived impacts of tourism the case of Samos. *Annals of Tourism Research*, 23(3), 503-526. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(95\)00075-5](https://doi.org/10.1016/0160-7383(95)00075-5)

- Kervankıran, İ. (2014). Beypazarı/Ankara örneğinde turizmin ekonomik, toplumsal ve çevresel etkilerine yerel halkın yaklaşımı. *SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31, 133-153. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117745>
- Lee, C.H., Chen, H.S., Liou, G.B., Tsai, B.K. & Hsieh, C.M. (2018). Evaluating international tourists' perceptions on cultural distance and recreation demand. *Sustainability*, 10 (12), 1–13. 10.3390/su10124360
- Liu, X. & Li, J. (2018). Host perceptions of tourism impact and stage of destination development in a developing country. *Sustainability (Switzerland)* 10 (7), 1-15. <https://doi.org/10.3390/su10072300>
- McKercher, B. & Cros, H. (2002). *Cultural tourism the partnership between tourism and cultural heritage management*. Binghamton: The Haworth Hospitality Press.
- Meydan Uygur, S. ve Baykan, E. (2007). Kültür turizmi ve turizmin kültürel varlıklar üzerine etkisi. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 32-49. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/842718>
- Muganda, M., Sirima, A. & Erza, M.P. (2013). The Role of local communities in tourism development: grassroots perspectives from Tanzania. *JHumEcol*, 41(1), 53-66. 10.1080/09709274.2013.11906553
- Okuyucu, A. (2011). *Osmaneli ilçe merkezinde kültürel mirasın korunması ve turizm amaçlı kullanımına yönelik bir araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özaltın Türker, G. (2020). Turizmin etkileri olumlu mu, olumsuz mu? Türkiye’de yapılmış çalışmalara yönelik bir inceleme. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(2): 1477-1492. 10.26677/TR1010.2020.407
- Özelçi Eceral, T. ve Altinkaya Özmen, C. (2009). Beypazarı’nda turizm gelişimi ve yerel ekonomik kalkınma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 46-74. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/69157>
- Öztok Akay, A. (2012). *Girit kökenli mübadil kadınlar üzerine sosyal antropolojik bir araştırma (Bursa/ Tirilye Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Rajaonson, J. & Tanguay, G. A. (2022). An exploratory analysis of the negative environmental impacts of pandemic tourism on Canadian destinations. *Annals of Tourism Research Empirical Insights* 3, 1-22. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2022.100071>
- Semenderoğlu, A. ve Oban Çakıcıoğlu, R. (2007). Şirince’de Kültürel Turizmin Gelişimi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22: 174-184. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/234923>
- Sharpley R. (2002). Rural tourism and the challenge of tourism diversification: the case of Cyprus. *Tourism Management* 23(3), 233–244. [https://doi.org/10.1016/S0261-5177\(01\)00078-4](https://doi.org/10.1016/S0261-5177(01)00078-4)
- Tatar, F. ve Armatlı Köroğlu, B. (2017). Ankara ili Beypazarı ilçesi kırsal turizm gelişimi ve yerel kalkınmaya etkisi. *Planlama*, 27(2), 115–128. doi: 10.14744/planlama.2017.26349
- Timothy, V. L. & Said, S. K. (2023). Perception of residents on the impacts of beach tourism: The case of Nungwi village in Zanzibar, Tanzania. *Heliyon*, 9, 1-15. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e21816>
- Tunçdöken, F. (2009). Zeytinbağı (Tirilye)’nin renkli yemek mirası. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (16), 159-166. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/214464>
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2022). Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları, 2021. 20.01.2022 tarihinde <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> adresinden alındı.
- Uslu, A. ve Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 3(3), 305-314. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/178558>
- Weaver, D. B., & Lawton, L. J. (2001). Resident perceptions in the urban rural fringe. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 439-458. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(00\)00052-9](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(00)00052-9)
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (11. bs.). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zamani-Farahani, H.& Musa, G. (2012). The relationship between Islamic religiosity and residents’ perceptions of socio-cultural impacts of tourism in Iran: Case studies of Sare’in and Masooleh. *Tourism Management*, 33 (4): 802-814. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2011.09.003>

